

KONCEPT ODRŽIVOG RAZVITKA U ZAŠTITI KULTURNE BAŠTINE¹

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONSERVATION OF CULTURAL HERITAGE

Ivo Maroević
imaroevi@ffzg.hr

Katedra za muzeologiju, Odsjek za informacijske znanosti
Filozofski fakultet u Zagrebu

Sažetak

Održivi razvitak u zaštiti kulturne baštine kontrolirani je razvitak, ograničen tako da ne izaziva njezinu degradaciju. On pretpostavlja poznavanje resursa baštine, njihovo iskorištavanje do odredivih granica i ograničavanje razvitka u cilju njihova očuvanja. Kulturnu baštinu čine: kulturni krajolik, povijesne cjeline, pojedinačne građevine i pokretna baština. Njezine vrijednosti prepoznajemo kao: starosne, povijesne, kulturne i emotivne. Autentičnost povijesnih struktura jedna je od temeljnih vrijednosti.

Ograničenja u iskorištavanju kulturne baštine, ili elemente održivog razvitka, promatramo na više razina.

Na razini krajolika ona se odnose na izgradnju prometnica, industrijskih i energetskih postrojenja i na opseg poslovne, turističke i stambene izgradnje. Razlikujemo urbane i ruralne povijesne cjeline. U urbanim se cjelinama ograničenja odnose na promet, promjene sadržaja i novu izgradnju koja mijenja sliku grada, a u ruralnim sredinama na novu izgradnju, parcelaciju zemljišta i prometnice, obradu tla i na odnos prema krajoliku. Na razini pojedinačne građevine ograničenja su u procesima revitalizacije, a odnose se na promjenu namjene i oblikovanja, infrastrukturu, fiziku i konstrukciju građevina, organizaciju prostora i uspostavu odnosa vanjštine i unutrašnjosti. Pokretnoj baštini ograničavamo uvjete uporabe da bi se predmetima produžio vijek trajanja.

Održivi razvitak kulturne baštine razmatra se interno i eksterno: interno, u smjeru svjesnog amortiziranja ili uklanjanja uzroka propadanja i eksterno, unošenjem zadanih ograničenja u planove i programe razvitka. U okvirima zadanih parametara pronalaze se sadržaji i rješenja i amortiziraju pritisci tumačenjem i sumiranjem posredne dobiti za zajednicu kao cjelinu.

Koncept održivog razvitka u zaštiti kulturne baštine različit je od onog u zaštiti prirode. On se usmjerava prema stimuliranju uporabe kulturne baštine u cilju očuvanja primjerenog odnosa materijalnog i duhovnog, važnog za kulturni identitet ljudi. Održivi se razvitak temelji na resursima kulturne baštine koji su važni za opstojnost čovjeka.

Ključne riječi: održivi razvitak, kulturna baština, zaštita kulturne baštine, kulturni krajolik, povijesne cjeline, povijesne građevine, pokretna kulturna baština

¹Integralni tekst objavljen je pod istim naslovom u časopisu Socijalna ekologija 10, 4(2002), 235-246. Ovo je skraćeno i preuređeno izlaganje iznijeto na 6. seminaru Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture u studenom 2002.

Summary

Sustainable development in the conservation of cultural heritage presupposes the knowledge of the resources of the heritage, their exploitation to certain established limits and the restriction of development with the aim of their preservation. The cultural heritage consists of: cultural landscape, historical buildings, particular buildings and movable heritage. Its values could be recognized as: age-group, historical, cultural and emotive.

Limitations in exploiting cultural heritage, or elements of sustainable development, could be analysed on several levels. On the level of landscape scenery it can be connected to the building of communications, industrial and power supply facilities, and with the magnitude of business, tourist-trade and residential buildings. We can distinguish urban and rural historical areas. In urban areas the limitations are connected to traffic, transformation of substance and new building activities, dividing land into lots and roads, land cultivation and the relation towards landscape scenery. On the level of a particular building, the limitations could be found in the process of revitalisation, that are related to the transformation of the purpose and styling, infrastructure, physics and construction of buildings, organisation of the area and the establishing of the relation of exterior and interior.

Sustainable development of the cultural heritage is being analysed in its interior and exterior aspects. The interior aspect refers to conscious amortization or elimination of causes of degradation, while the exterior aspect deals with additional set restrictions of plans and programmes of development. Within the framework of set parameters different designs and solutions have been established, and various strains in interpreting and analysing indirect profit for the local community as a whole have been amortized.

Keywords: sustainable development, cultural heritage, conservation of cultural heritage, cultural landscape, historic buildings, movable cultural heritage

Uvod

U posljednjih se nekoliko godina zbivaju velike promjene u pristupu zaštitu kulturne baštine. Ponajprije je svijest o kulturnoj baštini, potrebi njezina očuvanja i zaštite dobila globalne razmjere. Prije nešto više od stoljeća to je bio izrazito europski koncept, a danas se s istom pozornošću kulturna baština štiti diljem svijeta, iako joj je globalni pristup dijelom izmijenio temeljni koncept. Razvitak znanosti i tehnologije otvorio je nove mogućnosti djelotvornijih intervencija na svim materijalima i konstrukcijama od kojih su sazdani predmeti i cjeline kulturne baštine. Posljednjih je desetljeća koncept preventivne zaštite počeo dominirati u zaštiti pokretne kulturne baštine, pri čemu uzrečica "Bolje spriječiti, nego liječiti!" otkriva potrebne veze između zdrave i nezagađene okoline i zaštite baštine. Koncept pak aktivne zaštite, primijenjen u brizi za povijesne građevine, komplekse i povijesne gradove, doživljava ubrzani razvitak, posebice od 1975. godine kada je Amsterdamskom deklaracijom² oblikovan i usmjeren u pravcu praktične primjene. Problemi revitalizacije i nove

²Marasović, T. *Zaštita graditeljskog nasljeđa : povijesni pregled s izborom tekstova i dokumenata*. Zagreb : Društvo konzervatora Hrvatske i Split : [Sveučilište], Filozofski fakultet u Zadru, 1983. Str. 145-150.

namjene povijesnih građevnih struktura gotovo da se dodiruju s procesima održivog razvitka, koji su s gotovo iste vremenske točke kronološkog vremena krenuli u realni život sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća.³ Kako kaže Kirn, održivi je razvitak "sposoban očuvati samog sebe neograničeno dugo, da ne ruši i ne ugrožava uvjete svoje trajne reprodukcije".⁴ Postoji li moguća spona između ovih dvaju koncepata? Je li moguće elemente poput, primjerice, "obnovljivih izvora", "održiva društva" ili "lomljenja prirode" primijeniti na procese zaštite i očuvanja kulturne baštine? Napokon, podliježe li kulturna baština procesima razvitka s obzirom na vlastiti, u naravi konzervativni koncept očuvanja memorije u strukturama materijalnog svijeta?

Pristupimo li komparativnom promišljanju čitave ove složene materije, održivi razvitak u sferi kulturne baštine mogao bi biti kontrolirani razvitak koji je ograničen tako da ne izaziva degradaciju i uništavanje kulturne baštine. Poslužimo li se Kirnovom formulacijom, bio bi to razvitak koji je sposoban očuvati pojavne oblike materijalne kulturne baštine neograničeno dugo, ne rušeći i ne ugrožavajući uvjete svoje opravdanosti u trajnoj duhovnoj reprodukciji njezinih vrijednosti. Takav razvitak pretpostavlja široko i duboko poznavanje resursa kulturne baštine i njihovo iskorištavanje do granica koje su prilagodljive okolnostima, kao i ograničavanje razvitka toga korištenja u cilju očuvanja spoznatih i pretpostavljenih resursa. U sferi nepokretne kulturne baštine iskorištavanje se ponajprije odnosi na namjenu građevina, a u složenijim strukturama poput gradova i kulturnog krajolika na intervencije koje pridonose poboljšavanju funkcioniranja i gospodarskom prosperitetu (promet, industrijski pogoni, poslovna središta), ali i na one koje utječu na socijalnu strukturu stanovnika i korisnika prostora, jer je stanovništvo jedan od temeljnih sastojaka povijesnih gradova, odnosno dio njihove žive strukture. Kod pokretne kulturne baštine riječ je o dostupnosti, uvjetima čuvanja i uporabe, održavanja i brige ili, drugim riječima, o elementima onoga što se u posljednje vrijeme aktualizira pod nazivom preventivne zaštite.

Kakav je mogući suodnos održivog razvitka i materijalne kulturne baštine, koju se trudimo očuvati da bismo relativizirali ljudsku povijest i iskustvo u odnosu na zaboravljivost sadašnjosti? Poslužio bih se mišlju suvremenog američkog književnika Lawrence Weschlera koji pak citira američkog neurofiziologa Geoffreya Sonnabenda iz sredine 20. stoljeća: "Mi, svi amnezičari, osuđeni živjeti u vječno prolaznoj sadašnjosti, stvorili smo najelaboriraniju od svih ljudskih konstrukcija, memoriju, kako bismo se zaštitili od znanja koje ne tolerira nepovratni protok vremena i nepretraživost proteklih trenutaka i zbivanja".⁵ Memorija pohranjena u stvarima omogućuje znanju pretraživanje proteklih trenutaka i neutralizira protok vremena, dok s druge strane omogućuje čovjeku tumačenje prošlosti na način koji uključuje sadašnjost u njezinu procjenu i time nanovo aktualizira nepovratni protok vremena. Dakle, složimo li se s Rieglom, prošlost je složena struktura koja u očuvanom materijalnom svijetu ima stanovitu uporišnu točku, bez obzira na moguće

³Kirn, A. Održivi razvoj i environmentalističke vrijednosti. // Socijalna ekologija 9, 3(2000), 150.

⁴Kirn, A. Nav. dj., str. 149.

⁵Sonnabend, G. Obliscence : theories of forgetting and the problem of matter. 1991. (prvo izdanje 1946., str. 16. // Weschler, L. Mr. Wilson's cabinet of wonder. New York : Vintage Books, 1995. Str. 6.

interpretacije.⁶ Stoga i održivi razvitak kulturne baštine treba omogućiti trajniji život materijalnih tragova prošlosti, kako bi korektiv sadašnjosti bio sveudilj na dohvat ruke.

Održivi razvitak u zaštiti kulturne baštine

Koncept održivog razvitka u procesima očuvanja kulturne baštine očitavamo u promišljenom ograničavanju iskorištavanja i uporabe kao suvremenog pristupa kulturnoj baštini. Ograničavanja se odnose na promišljeno uklanjanje uzroka potencijalnih oštećenja do kojih bi moglo doći nekontroliranom uporabom samih objekata ili cjelina koje u sebi nose potencijale kulturne baštine. U užem smislu to bi predstavljao domišljeni koncept preventivne zaštite, a u širem smislu omogućavanje onog stupnja razvitka ili revitalizacije koji neće dovesti u pitanje temeljne vrijednosti kulturne baštine, bile one fizičke ili duhovne, materijalne ili nematerijalne. U takvom sagledavanju odnosa održivog razvitka i kulturne baštine, ograničavajuće i stimulirajuće procese suvremenog života kulturne baštine možemo promatrati na više razina. One su više ili manje podudarne s različitim mjerilima sagledavanja pojedinačnog objekta, cjeline i krajolika, mjerilima koja je već davno formulirao Fister i ponudio kao način primjene u promišljanju sagledavanja i očuvanja kulturne baštine u prostoru.⁷

Suvremeni problemi u zaštiti kulturne baštine u prostoru pokazuju da je spasonosna formula revitalizacije, koju je u zaštitu kulturne baštine unijela aktivna zaštita polovicom 20. stoljeća, s vremenom postala vrlo bremenita problemima i da sve hitnije traži postavljanje čvrstih i jasnih okvira ili ograničenja, kako se u cilju njezine primjene ne bi uništila upravo supstancija kulturne baštine koja se štiti. Fasadizam⁸ je tek vrlo gruba i ekstremna naznaka metastaza u materijalnom tkivu kulturne baštine, koje je moguće očekivati ako revitalizacija ne prione čvrstoj autoterapiji koja će moguće devijantne pojave spriječiti u začetku. Koncept održivog razvitka, primijenjen na zaštitu kulturne baštine, čini mi se u ovom trenutku dobrim modelom djelotvorne terapije koja bi s vremenom mogla prerasti u nužno potrebnu preventivu. Mislim da je sazrelo vrijeme da se iskustva preventivne zaštite pokretne kulturne baštine u modificiranom obliku prenesu u područje kulturne baštine u prostoru.

Preventivna zaštita kulturne baštine u arhivima, muzejima i knjižnicama uvodi se u sustav redovitog školovanja stručnjaka za rad u muzejima početkom osamdesetih godina 20. stoljeća. Ona je prepoznata kao važan segment zaštite i održavanja muzejskih predmeta i zbirki, a definirana je bila kao: kontrola okoline u kojima borave predmeti baštine, definiranje procedure rukovanja predmetima, propisivanje uvjeta čuvanja u čuvaonicama, zaštita predmeta na izložbama, briga i

⁶Riegl, A. Der moderne Denkmalkultus : sein Wesen und seine Entstehung. // Historical and philosophical issues in the conservation of cultural heritage / ed. by N. Stanley Price, M. Kirby Talley jr., A. Melucco Vaccaro. Los Angeles : The Getty Conservation Institute, 1996. Str. 71.

⁷Fister, P. Obnova in varstvo arhitekturne dediščine. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1979. Str. 16.

⁸Façadisme et identité urbaine = Façadism and urban identity. Paris : Monum, Éditions du patrimoine, 1999. Str. 18-23.

rukovanje tijekom transporta predmeta i planiranje zaštite u slučajevima nesreća i prirodnih katastrofa.⁹ Kasnije će ICCROM (Međunarodni centar za konzerviranje i restauriranje kulturne baštine u Rimu) razviti sofisticirane programe školovanja konzervatora i restauratora za potrebe preventivne zaštite. Konceptualni pristup, kojim se u skladu s prepoznatim i utvrđenim uzrocima sve bržeg propadanja materijalne strukture kulturne baštine¹⁰ maksimalna pozornost posvećuje školovanju osoblja koje se brine za predmete kulturne baštine te planiranju i osiguravanju uvjeta u cilju izbjegavanja potencijalnih predvidivih opasnosti, nesumnjivo joj produljuje vijek trajanja, smanjuje rizik od opasnosti nepovratnog nestanka vrijednosti koje predmeti kulturne baštine u sebi nose i bitno smanjuje potrebu fizičkih restauratorskih intervencija na oštećenim predmetima. Preventivna zaštita, dakle, u svijetu pokretne kulturne baštine igra ulogu primjerenu preventivnoj medicini u brizi za zdravlje ljudi. Ona istovremeno pridonosi općem dobru u pravcu smanjivanja zagađenosti zraka kao jednog od temeljnih uzroka degradacije materijala, poticanju tolerancije i smanjivanju sukoba u pravcu eliminiranja ratnih i ideoloških predznaka namjernog oštećivanja kulturne baštine, kao i podizanju svijesti o vrijednostima kulturne baštine kako bi se nemar i vandalizam kao uzrok oštećivanja kulturne baštine sveli na najmanju moguću mjeru. Briga za baštinu i održavanje prostora u kojima su pohranjena blaga pokretne kulturne baštine smanjuju oštećenja uzrokovana nemarnim rukovanjem, uklanjaju utjecaj bioloških uzročnika propadanja i onih uzrokovanih prirodnim i drugim katastrofama, što prijete kulturnoj baštini u prostorima u kojima se čuvaju i izlažu javnosti.

Režimi preventivne zaštite primjenjuju se u procesima aktivne zaštite graditeljske baštine u popisno-registracijskoj obradi i izradi zaštitnog inventara još tamo od 1965. godine kada je usvojen Prvi međunarodni model Europskog savjeta u Barceloni i Palmi.¹¹ Taj oblik preventivne zaštite ograničava stupanj intervencija u cilju očuvanja spoznatih vrijednosti kulturne baštine. U njemu su tek u začetku oni procesi koji bi mogli stimulirati razvitak kulturne baštine u smislu usmjeravanja i ograničavanja namjene.

Održivi bi razvitak kulturne baštine mogao značiti dugoročnu preventivnu brigu za kulturnu baštinu u prostoru, kojom bi se unaprijed i amortizirali ili čak i potpuno uklonili uzroci njezina oštećenja i propadanja, barem u onoj mjeri u kojoj je čovjek na posredan ili neposredan način pokretač i uzročnik takvih oštećenja. S druge strane, održivi bi razvitak imao značiti precizno određenu dopustivu količinu promjena koje pojedini objekt ili cjelina mogu podnijeti u procesima revitalizacije, da bi i dalje mogli nositi predznak kulturne baštine. To bi značilo ograničiti stupanj revitalizacije, odnosno dopustiti razvitak do one razine do koje on znači održavanje na životu i prepoznavanje utvrđenih vrijednosti. Kad razvitak, nova namjena ili revitalizacija prijeđu granicu dopustivosti, oni postaju jedan od temeljnih uzročnika propadanja vrijednosne strukture onog spomenika kulture na kojem se primjenjuju. U praktičnom pogledu, to bi značilo ograničavanje zahtjeva korisnika kulturne baštine u prostoru u procesima njezina održavanja i revitalizacije. U tom trenutku neizbježnom se čini

⁹Segger, M. Introduction to museum studies (an extension course). Canada : University of Victoria, 1985. Str. III/51.

¹⁰Feller, R. L. Accelerated aging. Los Angeles : The Getty Conservation Institute, 1994.

¹¹Marasović, T. Nav. dj., str. 59.

uloga države koja bi se zakonskim propisima i novčanim sredstvima imala brinuti za zaštitu i očuvanje kulturne baštine isto tako kako se brine i za zaštitu i očuvanje prirodnog okoliša. Kao što u brizi za očuvanje prirodnog okoliša država propisuje izradu studija utjecaja na okolinu za svaki industrijski ili gospodarski projekt koji bi mogao utjecati na stanje prirodnog okoliša, tako bi država trebala propisati i *studiju utjecaja na kulturnu baštinu* kod određenih ulaganja u infrastrukturu (ceste, pruge, naftovodi, luke i sl.), gradogradnju (urbanistički planovi, izgradnja koja utječe na sliku grada, urbana infrastruktura i sl.) ili pak namjenu ili prenamjenu objekata kulturne baštine. Takve bi studije definirale moguća i potrebna ograničenja, kao i odnose koje je potrebno uspostaviti s objektima i zonama kulturne baštine u prostoru. S druge bi strane država trebala sudjelovati u amortiziranju troškova koji bi nastali takvim ograničavajućim odredbama ili pak u pokrivanju povećanih troškova održavanja spomeničkih cjelina i njihova funkcioniranja. To bi, drugim riječima, značilo ograničavanje razvitka pojedinih zaštićenih zona ili objekata u cilju očuvanja njihovih kulturnih vrijednosti pri čemu bi očuvane vrijednosti unosile drugu kategoriju vrijednosti koja nije gospodarski isplativa niti direktno procjenjiva u direktnoj eksploataciji, ali je poticajna i korisna na nizu drugih razina što nije moguće gospodarski precizno utvrditi.

Eksterno gledano, održivi se razvitak kulturne baštine u prostoru može regulirati planovima i programima razvitka pojedinih teritorijalnih jedinica ili države kao cjeline, pri čemu valja prihvatiti kriterije vrednovanja kulturne baštine, a pravnom i gospodarskom regulativom privoliti investitore na uvažavanje zadanih ograničenja. Korist bi trebala biti obostrana. Lokalna i državna zajednica osigurala bi kvalitetnu nazočnost vrijednosti kulturne baštine u prostoru, s time i prepoznatljive vrijednosti zavičaja, povijesne i etničke tradicije i očuvanje identiteta zajednice u nailazećim vremenima. Eliminirale bi se mogućnosti grubih i nasilnih promjena izgleda i značenja vrijednih građevina i ambijenata. S druge bi strane investitori unaprijed znali dopustivi raspon mogućih namjena, a za svoje bi intervencije mogli ostvariti određene poticaje koji bi bili usmjereni prema kvalitetnom suživotu tih namjena i očuvanju kulturnih vrijednosti. Njihovi komercijalni sadržaji u vrijednim i očuvanim ambijentima povijesnih građevina i povijesnih gradova mogli bi i kvalitetom okoline privlačiti određenu gospodarsku korist. Drugim riječima, to znači da bi održivi razvitak u zaštiti kulturne baštine u prostoru mogao značiti i pronalaženje sadržaja i rješenja u okvirima zadanih parametara vrijednosti kulturne baštine, ali i amortiziranje pritiska kapitala za neprimjerenim sadržajima putem kvalitetnih poticajnih sredstava koja bi uvažavala računicu posredne dobiti za zajednicu kao cjelinu.

Metode

Metode kojima bi se mogle provoditi mjere održivog razvitka kulturne baštine u prostoru trebale bi imati podršku u planiranim dugoročnim programima. One su širokog raspona i podudarne su s metodama i mjerama koje se i danas provode u procesima zaštite i očuvanja kulturne baštine. Time bi koncept održivog razvitka bio primjenjiv bez većih promjena u odnosu na postojeću metodologiju zaštitnih mjera. Te se metode u pitanjima zaštite i održavanja povijesnih krajolika i gradskih i seoskih cjelina mogu svesti na globalno planiranje namjena, prostorne studije i

studije utjecaja pojedinih globalnih intervencija na spoznate i potencijalne vrijednosti kulturne i prirodne baštine. Takve bi studije mogle biti sastavni dijelovi prostornih planova, ali s mnogo djelotvornijim utjecajem na konačnu realizaciju od onog koji imaju danas. Drugim riječima, trebalo bi prijeći s multidisciplinarnog na interdisciplinarno planiranje, gdje bi studije utjecaja na kulturnu baštinu trebale imati povratni efekt u smislu modifikacije i promjene onih činitelja koji su destruktivni prema pojedinim segmentima kulturne baštine, ali i prema konceptu očuvanja i zaštite kulturne baštine na globalnom planu.

U zaštiti pojedinačnih povijesnih građevina već su davno precizirane mjere kojima se ona provodi. Svaka od mjera ima svoju razrađenu metodologiju. Koncept održivog razvitka ili podržive namjene trebao bi biti korektiv koji bi u praksi, izradom pojedinačne studije o utjecaju namjene na spomenička ili baštinska svojstva povijesne građevine, doveo do jasnog određivanja raspona mogućih namjena u okvirima pokazanog interesa korisnika i globalnih pokazatelja utvrđenih na razini cjeline kojoj dotična građevina pripada.

Čak se i u zaštiti pokretne kulturne baštine može govoriti o održivom razvitku, ponajprije u pravcu njezina čuvanja i uporabe. Studije o iskoristivosti pojedinih korpusa pokretne kulturne baštine (muzejskih zbirki, inventara crkava i palača, privatnih zbirki i sl.) trebale bi rezultirati mogućim reguliranjem broja posjetitelja, ali i preciznijim određivanjem uvjeta čuvanja i prezentiranja u adekvatnim prostorima. Iako se muzeji i druge institucije toga tipa bave takvim problemima, ponajprije u procesima preventivne zaštite, ipak bi relacija s konceptima razvitka povijesne urbane ili prirodne okoline u kojima se nalaze mnoge od tih ustanova ili pak povijesne građevine u kojima su mnoge smještene, mogla pridonijeti kvalitetnijem suodnosu koji bi unaprijedio oba koncepta brige za kulturnu baštinu i komuniciranje njezinih vrijednosti posjetiteljima.

Zaključak

Koncept održivog razvitka u zaštiti kulturne baštine različit je od onoga u zaštiti prirodne baštine i ekoloških resursa, iako se mnogi njihovi konceptualni pravci mogu gotovo poistovjetiti. Resursi kulturne baštine ograničeni su i izloženi propadanju. Njihova je posebnost u tome što su oni neobnovljivi ili pak obnovljivi ali tada na nižoj razini kulturne i emotivne vrijednosti. U održivom razvitku u prirodnom svijetu, reći će Kirn, važi pravilo da je kod obnovljivih prirodnih izvora uvjet održivosti da njihova uporaba ne smije biti veća od stupnja obnavljanja, dok se neobnovljivi izvori postupno zamjenjuju obnovljivima.¹² Taj je model nemoguće preslikati na održivost kulturne baštine.

Održivost se kulturne baštine ima promatrati na razini već iznesene tvrdnje da "održivi razvitak jednostavno znači da je sposoban očuvati samog sebe neograničeno dugo, da ne ruši i ne ugrožava uvjete svoje trajne reprodukcije".¹³ To znači da čovjek treba koristiti kulturnu baštinu u cilju svoje duhovne reprodukcije. Metaforički rečeno, mora imati otvorenu mogućnost piti na nepresušnim izvorima memorije, na

¹²Kirn, A. Nav. dj., str. 151.

¹³Kirn, A. Nav. dj., str. 149.

način da mu ona diktira uvjete kojima će očuvati samu sebe od pretjerane uporabe da ne ugrozi uvjete svoje trajne reprodukcije za buduće naraštaje. Modeli medijske eksploatacije kulturne baštine, svijet virtualne realnosti i niz drugih dostignuća suvremenog čovjeka mogu se koristiti kao nadomjestak neobnovljivih izvora izvornih materijalnih struktura baštine. Virtualni svijet prošlosti ili baštine na svoj način sprečava "lomljenje prirode" ili remodeliranje baštine prema sveudilj novim ljudskim mjerilima učinkovitosti, konkurentnosti, ambicija, želja, svemogućih potreba.¹⁴

Elementi održivog razvitka kulturne baštine prisutni su u ljudskoj brizi za kulturnu baštinu i u organiziranim službama koje se za nju brinu. Međutim suvremeni razvitak čovječanstva, procesi globalizacije i ujednačivanja kriterija, postupno svode valorizaciju kulturne baštine na nižu razinu od one koja je potrebna za njezino pravo očuvanje. Stoga bi koncept održivog razvitka kulturne baštine, usmjeren prema amortiziranju jakih poticaja njezina "lomljenja" na prihvatljive segmente, trebao obuhvatiti sve elemente društvene brige za naslijeđene vrijednosti koje su očuvane u materijalnim strukturama i koje su izložene starenju i propadanju poput sviju stvari. Pokušajmo domisliti razvitak koji bi koristio kulturnu baštinu u pravcu povećavanja moguće dobrobiti za ljude, ali na razini memorije koja će sveudilj biti integrirana sa sadašnjosti. Pokušajmo istodobno amortizirati sve negativne posljedice njezina aktualiziranja u sadašnjosti. Smanjimo njezino fizičko trošenje skriveno neprekidnim nastojanjima da joj "make up" sadašnjosti prekrije bore prošlosti. Vratimo natrag ljepotu starosti, njegujući je sukladno njezinoj dobi. U tome je sva tajna održivog razvitka kulturne baštine.

LITERATURA

Façadisme et identité urbaine = Façadism and urban identity. Paris : Monum, Éditions du patrimoine, 1999.

Feller, R. L. Accelerated aging. Los Angeles : The Getty Conservation Institute, 1994.

Fister, P. Obnova in varstvo arhitekturne dediščine. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1979.

Kirn, A. Održivi razvoj i environmentalističke vrijednosti. // Socijalna ekologija 9, 3(2000), 149-162.

Marasović, T. Zaštita graditeljskog nasljeđa : povijesni pregled s izborom tekstova i dokumenata. Zagreb : Društvo konzervatora Hrvatske ; Split : [Sveučilište], Filozofski fakultet u Zadru, 1983.

Riegl, A. Der moderne Denkmalkultus : sein Wesen und seine Entstehung. // Historical and philosophical issues in the conservation of cultural heritage / ed. by N. Stanley Price, M. Kirby Talley jr., A. Melucco Vaccaro. Los Angeles : The Getty Conservation Institute, 1996.

Segger, M. Introduction to museum studies (an extension course). Canada : University of Victoria, 1985.

¹⁴Kirn, A. Nav. dj., str. 159.

Sonnabend, G. Obliscence : theories of forgetting and the problem of matter. 1991. (prvo izdanje 1946). // Weschler, L. Mr. Wilson's cabinet of wonder. New York : Vintage Books, 1995.

Weschler, L. Mr. Wilson's cabinet of wonder. New York : Vintage Books, 1995.